

CONFIGURAȚII ALE MASCULINULUI ȘI FEMININULUI ÎN ROMANUL „POVARA BUNĂȚĂȚII NOASTRE” DE ION DRUȚĂ

Configurations de l'univers masculin et féminin
dans le roman „Povara bunățătăii noastre” de Ion Druță

Ana BUZULEAC, drd., specialitatea Literatura română,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: Nicolae LEAHU, dr., conf. univ.

Résumé: La fusion originale de l'univers féminin et l'univers masculin est représenté dans ce roman. Cela souligne l'idée que dans l'univers rural, la coexistence de ces «mondes» est pas ordinaire. Le village exige que tous doivent respecter certaines règles sacrées, anciennes et difficiles à ignorer. Bien appartenant à différentes générations, les hommes et les femmes ont leurs lois. Dans le roman, les hommes et les femmes profilent deux mondes complémentaires, deux mondes, apparemment, identiques. Ils sont si différents, mais ils ont les mêmes principes, les mêmes valeurs, ils respectent les règles du jeu inventé il y a longtemps dans cet espace sacré appelé - «Village».

Mots clés: configurations, l'univers masculin, l'univers féminin, roman, village.

Romanul „Povara bunățătăii noastre” de Ion Druță, nareză, la prima vedere, despre evenimente istorice, oameni simpli de la țară, conturează lumea satului cu specificul și originalitatea sa. Lumea de acolo, lume reprezentată prin intermediul unor personaje de excepție, reliefează *eternitatea satului*. Romanul în cauză a fost citit ca un roman despre *nou* și *vechi* în același timp, despre durere și bucurie, despre dăruire și trădare, despre tradiție și oropsirea a tot ce este sfânt. Galeriei de personaje a romanului ne ajută să descoperim *universul rural* cu tot frumosul și sacral ce-i este caracteristic.

Existența corelației dintre destinul protagonistului, destinul romanului și chiar creația druțiană în întregime, trimite la profunda implicare a lui Onache Cărăbuș în roman. Haralambie Corbul afirma: „Printre personajele de amploare națională, pe care le-a creat Druță în opera sa, chipul lui Onache Cărăbuș se situează, fără îndoială, pe primul loc. Destinul lui Onache Cărăbuș se identifică cu destinul moldovenilor dintre Prut și Nistru din primele trei sferturi ale secolului XX cu tot ceea ce au avut ei înălțător și tragic” (Corbul: 102). Cu referire la soarta lui Cărăbuș, Andrei Hropotinschi face următoarea constatare: „Autorul își trece eroul prin toate spiralele și întortocherile infernale sau paradisiace ale vieții, ca să definească în ultimă instanță ce e bine și ce e rău în viață (...)” (Hropotinschi: 159).

Onache Cărăbuș este nucleul sistemului de personaje al romanului. Toate

personajele interacționează și au o apariție justificată, fie ele *principale*, *secundare* sau *episodice*, fie *masculine* sau *feminine* etc. Motivată este și evidențierea originală în romanul druțian a raportului dintre masculin și feminin. Acest raport comportă semnificații ce scot în prim-plan valori precum: *familia*, *bunătatea*, *fidelitatea*, *credița*, *dăruirea* și *jertfirea de sine în numele respectării tradiției*.

Reprezentarea inedită a fuziunii *universului feminin* și a celui *masculin* în cadrul acestei opere trimite la ideea că în interiorul *universului rural*, coexistența *bărbatului* și *femeii* nu este una ordinară. Lumea satului impune ambelor tabere niște reguli sacre, vechi și dificil de ignorat. Cu toate că aparțin diferitor generații, bărbații sau femeile din Ciutura își au legile lor. Acei *ei* și acele *ele* din „Povara bunătății noastre” profilează două lumi complementare, două lumi, pe cât de asemănătoare, pe atât de diferite.

Raportul *femeie – bărbat* proiectat în roman invocă sentimentele umane cele mai intense, sentimente care par a fi specifice mai des femeii, dar fără de care e imposibilă și existența bărbatului. Astfel de sentimente precum dragostea, bucuria și durerea existenței caracterizează femeia, nuanțându-i bunătatea, smerenia, hărnicia, naivitatea și devotamentul. Femeia nu are vîrstă, ea este „izvorul” bărbatului. În această ordine de idei, propunem o schiță asupra acestor două „dimensiuni” reunite în una singură – *comunitatea rurală*.

În lucrare am decoperit următoarele cuvinte care apar cu sensul de bărbat: *bărbățel*, *soț*, *gospodar*, *stăpîn*, *băietan*, *cap de familie*, *căpitan*. Iar sinonimele identificate pentru femeie sînt următoarele: *nevastă*, *soție*, *muiere*, *gospodină*, *nevăstuică*, *fată*, *fetișcană*, *ibovnică*, *puicuță*, *consoartă*, *fustă*, *stăpînă*, *muierușcă*, *strigoaică*, *cucoană*, *vedenie*. Miza utilizării mai multor cuvinte pentru a defini fie bărbatul, fie femeia este de a accentua complexitatea acestora. Căci, în principiu, fie că-i *băiat* sau *bărbat* deja, fie că-i doar *cap de familie* sau chiar *căpitan de neam*, că-i *gospodar*, *stăpîn*, bărbatul își are rolul său în mersul logic al vieții de la țară. Bărbatul este *pilonul* lumii de acolo. Același lucru îl observăm și în cazul femeii. Deși definită prin diverse cuvinte, aceasta reprezintă *spiritualitatea* satului întrucît femeia este cea care unește familia, cea care apropie copiii de tată și de lume, luptînd, mai întîi de toate, pentru ceea ce în ce crede și-i este drag.

Mai mult chiar, afît bărbatul, cît și femeia din Ciutura apare în varii ipostaze. Pe de o parte, bărbatul este *ciutorean*, *tată*, *frate*, *fiu*, *nepot*, *bunic*, *soț*, *logodnic*, *bărbat*, *iubit*, *prieten*, neam, *ostaș*, *țăran*, *gospodar*, *flăcău*, *stăpîn*, *cap de familie*, *tractorist*, *plugar*, *socru*, *creștin*, *vecin*, *băiețel*, *elev*, *căpitan de neam*, *activist* etc., iar, pe de altă parte, femeia este *ciutureancă*, *mamă*, *soră*, *fică*, *soție*, *logodnică*, *nevastă*, *iubită*, *amantă*, *prietenă*, *fată de măritat*, *fată mare*, *fetiță*, *copilă*, *elevă*, *mireasă*, *stăpînă*, *gospodină*, *cumătră*, *vecină*, *țărancă*, *bătrînă*, *văduvă*, *bunică*, *soacră*, *mătușă* etc. Ipostazele invocate aici sînt aidoma unor piese de puzzle. Acestea, în totalitatea lor, ne ajută să percepem nuanțat și să definim ciutoreanul și ciutureanca. Bunăoară, același personaj masculin ori feminin poate juca simultan diferite roluri, poate interacționa cu diverse personaje, instaurînd diferite relații. De aici și complexitatea imaginii generale a galeriei de personaje

din roman.

O altă observație ce trimite la configurarea diferită a universului masculin și a celui feminin în roman sînt acțiunile specifice fiecărui gen. Dacă, în accepția naratorului, femeilor din roman le sînt caracteristice acțiuni precum *a călca lut, a boci / a se boci, a prinde de veste, a-și ajuta bărbatul, a se întrista, a găti, a naște, a-și mîngîia copii, a aștepta de la război, a păzi cîntea casei, a cicăli, a frămînta, a țese, a toarce, a pune-n masă, a plînge, a aduna semințe, a semăna, a se grăbi, a alerga, a aștepta nepoți, a ține casa curată, a vărui, a se ruga, a spăla, a săpa, a prăși, a coace, a răsădi, a aștepta, a secera, a sfătui, a mătura, a munci, a se sfădi, a se împăca* etc. În ansamblul lor, acestea sînt niște acțiuni ce țin de casă și gospodărie, întrucît responsabilitatea femeilor la sat era de a crește copii și de a-i educa, de a ține casa și familia în curățenie și liniște. Bărbaților, totuși, le sînt specifice alte preocupări care le vor nuanța puterea și autoritatea. Bărbații realizează acțiuni cum ar fi: *a zidi, a ciopli, a tăia, a săpa, a sădi, a lupta, a bate țărushi, a săruta, a iubi, a se ruga, a se sfădi, a munci, a ara, a prăși, a gospodări, a rămîne credincios, a bate cuie, a cosi, a se judeca, a măcina, a înjura, a povățui, a căpița, a se bărbieri, a încărca căruța, a semăna, a conduce tractorul, a ierta / a-și cere iertare*, etc.

Ținem să accentuăm că și femeile, și bărbații din Ciutura *iubesc, se roagă și muncesc, se sfădesc și iartă, sapă, seamănă și prășesc*, activități esențiale în viața satului. Însă bărbatul *este cel care inițiază sărutul și merge pe la judecăți, bărbatul luptă și povățuiește*, acesta *poate să înjure și să meargă pe tractor*, astfel fiind punctată, încă o dată, primordialitatea poziției bărbatului în lumea rurală. Pe cînd femeia *naște, își crește copii, are grijă de casă, așteaptă să-i vină bărbatul de la război și bocește*, mai exact femeia este o prelungire a bărbatului. Existența acesteia e dependentă de activitățile bărbaților din viața ei. Bărbatul ciuturean, de cînd e lumea, este acela *care rămîne credincios*, iar femeia ciutureancă mereu *păzește cîntea casei*.

Femeile din „Povara bunătății noastre” își duc grijile și greutățile pe lîngă casă. Astfel, îi sînt proprii obiectele / lucrurile ca: *lutul, casa, cuptorul, plăcintele, grădina, florile, oalele cu sarmale, mămăliga, icoanele, pestelcuța, fusta, șalul, lăicerele, zestrea, aluatul, furca, stativele, cînepa, inul, semințele, macii, cociorva, melesteul, basmaua, răsărita, izvorul, fața de masă, albiturile, cămașa albă, focul, ceaunașul, laița, ulciorul, sapa, ostințele, prispa, pernuțele, gospodăria ș.a.* În același sens, și bărbaților le sînt atribuite obiecte ce-i evidențiază munca dificilă pe care este dator să o îndeplinească pentru a-și hrăni familia. Bunăoară *plugul, banii, briciul, soba, foarfecel, toporul, baioneta, tractorul, căruța, furca, ghioga, sudalma, coasa, fînul, păpușoi, mohorca, ciocanul, ș.a.* sînt obiecte specifice universului masculin din roman. Prezența acestor obiecte confirmă, încă o dată, că microuniversul feminin și cel masculin tangentează doar în ceea ce privește valorile și principiile de a duce viață, în rest fiecare își are obligațiile sale bine definite.

În roman galeria de personaje masculine scoate în evidență dragostea față

de pământ și patrie a țaranului, prin intermediul bărbaților descoperim evenimentele ce au marcat soarta lumii (în general) și a Basarabiei (în special) în secolul al XX-lea. Personajele masculine dau o tonalitate gravă operei. Aceștia luptă pentru țarină, pentru țară, pentru fata ce-i este dragă, de multe ori, mândri și duri din fire, uită că pot răni ființe dragi sau pot trăda prieteni. Romanul este împânzit de secvențe care nuanțează cele afirmate. Trecem în revistă doar două citate, dar care confirmă și argumentează acest lucru: „*Cei doi bărbați stăteau nemișcați și se priveau unul pe altul. S-au privit ca doi ostași din două armate ce-au luptat una împotriva alteia. S-au privit ca doi flăcăi sfâdiți de la o fată. S-au privit ca doi școlari ce-au stat într-o bancă, s-au privit ca doi puradei aduși de Onache Cărbuș într-o primăvară din pădure.*” (p. 263)[□]; și un alt citat la fel de semnificativ: „*Cine poate să știe. Bărbatul rămîne bărbat, chiar și atunci cînd îi zicem tată. Nuța a început a-și aminti cum se întorcea el pe vremuri. Uneori venea tîrziu, după miezul nopții, venea cherchelit, și ea, copil pe atunci, auzea cum se rățoiește el și caută ceartă. Biata ei maică îl potolea, rugîndu-l în șoaptă să nu trezească copii, iar a doua zi umbla cu ochii plîși. Nuța n-a văzut-o niciodată plîngînd, dar cu ochii roșii o vedea mai totdeauna, așa încît la treizeci și ceva de ani Tincuța nu mai putea pune ață în ac. Ruga copii, ruga vecinii*” (pp. 300-301).

Raportat la cel masculin, sistemul de personaje feminine din roman valorifică latura blîndă, naivă și sinceră a lumii rurale. Bineînțeles, lumea lor nu este lipsită de răutate și invidie, însă ele rămîn acelea care păstrează familia, care trec peste suferințele lor în numele tradiției, care trăiesc cu grijile celor dragi, de cele mai multe ori uitînd de sine. Următoarele citate relevă această idee: „*Femeile din Ciutura, poate fără să-și fi dat seama formau o anumită comunitatea închisă, un fel de sectă. Fiece ciutureancă pe lîngă grijile și nevoile casei, mai avea, pentru fiece zi, și cîte-o poruncă a comunității sale*” (p. 45); „*Ciuturencele sunt cele care încep primăvara, înfruptînd pămîntul cu primele boabe de sămînță. Sunt mîndre și îngrijorate de marea răspundere ce revine pe capul lor, schimbă și răschimă prin sat semințe, se bucură, se sfădesc, se împacă și iar se sfădesc*”. (p. 153).

Există în text numeroase fragmente din care se desprindem autojertfirea feminină, următoarele două le considerăm extrem de importante: „*Pentru prima oară s-a plîns – s-a plîns de sterpăciunea sa. N-avea copil. N-avea cine pîndi clipele de tăcere, să vie la fuguța cu piciorușele goale, să i se cuibărească în brațe, să i se prindă de gît, iar ceea ce e al copilului, aceea e și al mamei ce l-a crescut*” (p. 240); „*Frumușele la șaisprezece ani, împresurate de copii la douăzeci și cinci, răcite la călcatul lutului în floarea tinereții, spetite de muncă grea la patruzeci, ciuturencile nici nu mureau în înțelesul propriu al cuvîntului, ci se stîngeau ori, cum își ziceau ele însele «se treceau». Nu se plîngeau, căci era un necaz prea vechi ca să se mai plîngă. Așa și-au trăit viața și mama, și bunica, și străbunica*” (p. 291).

Lucrarea în cauză subliniază diferențele dintre lumea bărbaților și cea a femeii într-un spațiu arhaic și într-un timp vitreg. Și totuși, romanul acesta transmite ideea că țaranul cu țaranca sa sînt două părți ale aceluiași destin aflat sub

pecetea pământului, vremii și datinii. Citatele care urmează vin în susținerea celor afirmate: „*A doua zi cei zece «pădurari» și-au suflecat mînele, au prins a curăța ogrăzile de cenușă, au pornit prin satele vecine să împrumute sămînță. Bărbații harnici foc, gospodăroși nevoie mare, nevestele lor, plimbate la pădure, au devenit gospodăroase și cumițele de se mira tot satul*” (pp. 86-87); Bărbatul ciutorean nu poate exista fără femeia sa, aceasta îi oglindește adevărata valoare: „*Știa el prea bine că n-o să aibă nevoie de ajutorul ei — avea însă de făcut un lucru greu, și s-ar fi simțit mult mai bine dacă Tincuța, venind peste fiecare cinci minute, ar fi tot cotcodăcit în jurul lui: mama mea, ia ce grozav muncește, ia cum pune, ia cum ridică, ia cum așază! Succesul la femei îl însuflețește pe bărbat, făcîndu-l mai priceput, mai voinic, mai îndemînic, și Onache din cînd în cînd recurgea la serviciile soției în acest scop*” (p. 174). Anatol Moraru face următoarea observație cu privire la raportul *bărbat – femeie*, raport bine definit în roman prin prisma lui Cărăbuș și a soției sale, Tincuța: „Deși stă, de cele mai multe ori, în umbra lui Onache, soția lui Tincuța (să reținem diminutivul) nu-i ceddează prin calitățile cu care o înzestrează autorul-narator. Aceste două personaje formează un cuplu care se completează reciproc, viețuind într-o armonie aproape deplină. Tincuța e spiritul aproape benefic al gospodăriei lor, pe care Onache, preocupat de destinul Ciuturii și Cîmpiei Sorociei, o lasă cu toată încrederea în grija ei” (Moraru: 42).

O secvență pe care o considerăm esențială în configurarea reuniunii dintre *el și ea* în romanul dat este următoarea: „*era ceva crunt, neomenesc, aproape sălbatic în obișnuința asta străveche de-a duce căsnicie. (...) După atîția ani de înstrăinare, privirile lor au început din nou a se cunoaște, sufletele lor căutau o cît de mică amintire dintr-o dragoste ce-a fost odată, dar... A venit așternutul, le-a pus capăt la toate, zicînd — hai, mări, ce mai pe ici, pe dincolo... (...) Dar poate că nu sălbatică, ci înțeleaptă cum nu se mai poate e străvechea obișnuință de-a duce căsnicie? Poate, de-ar fi fost să le ia pe toate de la început, n-armai fi ajuns ei nicio dată bărbat și nevastă? ...*” (p. 242), această secvență amintește de arhaicul și sacrul din viața oamenilor de la sat unde tradiția stă în capul mesei, iar înțelepciunea străveche le orînduiește pe toate.

În concluzie, fie că-i Onache, Mircea, Haralampie sau Nică, fie că-i Tincuța, Nuța, Safta sau Paraschița, fie că-i orice ciutorean sau ciutureancă, împreună reprezintă un tot întreg. Fiecare vîrstă se manifestă diferit, dar *bărbatul ciutorean și femeia ciutureancă* rămîn aceiași. Femeia rămîne *umbra bărbatului*, iar acesta nu este altceva decît *stîlpul familiei*. Sînt atît de diferiți, dar identici în principii, valori și în respectarea regulilor *jocului* inventat cu mult timp în urmă, în acest *spațiu sacru* numit – *Sat*.

Bibliografie:

1. CORBU, Haralambie, *Paradigma vieții în creația lui Ion Druță*, In *Opera lui Ion Druță: Univers artistic, spiritual, filozofic (Exegeze critice asupra operei: monografie colectivă)*. Volumul I. Întocmire și coordonator, coautor și redactor științific – Mihail Dolgan, membru corespondent al A. Ș. M., Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere, Catedra de Literatură Română și Teorie Literară. Chișinău: Centru Ed. – poligr. al USM. 2004.
2. DRUȚĂ, Ion, *Povara bunătății noastre*, Ediție revăzută și completată, Chișinău, Editura Universul, 2005.
3. HROPOTINSCHI, Andrei, *Problema vieții și a creației. Studiu critic despre opera lui Ion Druță*. Chișinău: Literatura artistică, 1988.
4. MORARU, Anatol, *Ion Druță. Opera epică și dramatică*. Colecția Cartea care te salvează. Chișinău: Editura Arc, 2010.